

17. Mai 2021 Ekeberg

17. mai i Sandefjord for 81 år siden så hadde nok realiteten begynt å synke inn: på denne dag stod flaggstangen naken.

Vi var invadert og okkupert av en fremmed totalitær makt.

Kampene kom ennå til å pågå noen uker i Nord, til kapitulasjonen i Narvik 10. juni.

1940: dette året skal 2296 nordmenn dø i krig: soldater og sivile.

Men vi glemmer ofte at over 5000 allierte soldater fra Storbritannia, Frankrike og Polen også falt på norsk jord og langs kysten vår i løpet av 2 kalde vårmåneder dette året, før de ble tunget på retrett på grunn av utviklingen av krigen på kontinentet: Invasjonen av Frankrike startet 10.juni; samme dag som Norge kapitulerte.

Krigen i Norge gikk over i en ny fase:

Kongen og regjeringen hadde flyktet.

Forsvaret var oppløst, offiserer, politikere, øvrighetspersoner, og fagforeningsfolk fengslet.

Familier splittes

Motstand ble slått hardt ned på.

All frihet borte

I løpet av krigen skal 44 000 sitte i fangenskap, av disse er 5800 mennesker er såkalte «uønskede» og blir deportert for å arbeide seg i hjel, eller senere å bli drept i konsentrasjonsleirer.

De Tyske okkupantene igangsetter store og små byggeprosjekter. De trenger arbeidskraft: nordmenn blir satt i tvangsarbeid, men det er

ikke nok: ca 100 000 krigsfanger fra det tidligere Sovjet unionen og 4000 fra Jugoslavia blir hentet hit. Disse får en helt annen behandling enn nordmenn. Ca 14 000 Sovjetiske fanger og 2400 Jugoslaviske fanger dør her i Norge.

Av disse er det 1 Russisk og 1 Ukrainsk krigsfange som blir skutt i toppen av Jernbane Alleen, når de prøver å ta til seg noe mat som noen lokale har forsøkt å kaste til dem.

De ligger nå til hvile her.

Pjotr Ivanovitsj Perepelov, Russland. Død 4. mai 1942

Dmitrij Anrejevitsj Baijda, Ukraina. Død 24. juli 1942

Men kampen fortsetter: Krigen skal pågå i 5 år her i Norge.

Med alt fra det vi i dag kanskje ville kalt «tægging» av Kongemerket på vegger, binders på jakkeslaget, illegale aviser, til aktiv motstand med sabotasje og likvideringer.

Fra Norge tar noen seg over til Sverige, eller til Storbritannia og videre til Canada, for der å bli med i «eksil –Forsvaret» som bygges opp. Det Norske Luftforsvaret etableres faktisk der i Halifax, Canada.

Norske sjøfolk fortsetter å seile, og er med på å sørge for at Krigen i Europa ikke tapes av de allierte.

Først overlevelse,

Så mobiliserer store deler av verden for å slå tilbake. Krigen inkluderer land på de fleste kontinenter, og nesten alle land er berørt. Det er den første virkelige verdenskrigen..

Frivillige fra store deler av verden kjemper mot akse-maktene: bidragene fra såkalte koloni-tropper og fargede amerikanere, som mange selv levde med undertrykking, har vært ignorert, men har i den senere tid kastet lys på.

Etter hvert så snur krigen til de Alliertes fordel og de kommer på offensiven: Sovjetunionens mektige maskineri slår tilbake i Øst, og D-dagen 6 Juni 1944 var både Handelsflåten, med 51 skip og nesten 1000 mann, det Norske Luftforsvaret med 800mann i luften og på bakken fordelt på 2 norske og 2 britiske skvadroner. Marinen med 10 Orlogsfartøy med nesten 1000 mann, samt 15 hæroffiserer som deltok i Britiske avdelinger.

Sandefjordingen Trygve Hansen er med på Jageren Stord, og så der søsterskipet Svenner, med mannskap på 230, bli torpedert og gå ned med 31 nordmenn, 1 brite og en danske.

Naboen til mine besteforeldre oppe i Olympiaveien, Herr Berntzen, var også med der i Normandie, og ryddet på strendene etterpå...

Mens krigen raser på kontinentet, så er det relativt rolig i Norge, men frykten for invasjon er stor: «Festung Norwegen» var Hitlers back-up, med nesten 400 000 soldater.

Romjuls natten 28 desember 1944 natt høres flydur over Sandefjord: 2 Halifax bombefly har tatt av fra York i England og har oppdrag om å minelegge i Sandefjordsfjorden for å hindre Tyske troppeforflytninger.

Etter innflyging fra Nord via Andebu kom det første flyet overaskende på de Tyske forsvarerne og lykkes å levere lasten. Men når det andre kommer rett etter, har forsvarerne våknet og skutt seg inn med luftvernkanonene.

Det siste flyet blir truffet og går ned ved Jahres Kjemisk fabrikk på Vera i en gigantisk eksplosjon.

6 menn i 20 årene dør momentant.

Sergeant J.D. Richmond. Royal Air Force

Flying Officer L. J.G Catheralle Royal Canadian Air force

Flying Officer J.P.I Cullen RCAF

Flying Officer B.E Drewery RCAF

Air Gunner J.R Giblin RCAF

Flight Sergeant K.E Kelly RCAF

Pilot Officer A.R. Mcdonnald RCAF

Det som var å finne av dem etter den kraftige eksplosjonen ble gravlagt her vi står på Ekeberg.

Min oldefar var der på Framnes som vaktmann, og måtte søke dekning. Han tok siden vare på en liten bit av dette flyet som et minne, som jeg siden fikk av min morfar når jeg var ung gutt.

Det siste året har satt mye av det vi tar for gitt i perspektiv. Vi føler vi ofrer mye, med hjemmeskole, hjemmekontor, stengte barer og butikker. Begrensede besøk.

Det har vært hardt for mange.

Men satt i et større perspektiv:

I disse dager er Norge og resten av Vesten i ferd med å trekke seg ut av Afghanistan etter 20 år i krig der. Krigen i Syria har pågått i 10 år: de har også pandemi, men ikke helsevesen.

2. Verdenskrig varte i 5 år her i Norge. Det tok lang tid for sårene å gro. Trygve Hansen sa for noen år siden i forbindelse med minnemarkering av D-dagen at «Krig er ikke ett, men mange mareritt.»

Og

«jeg har druknet hundrevis av ganger»

Mange overlevde, men kom aldri over det de opplevde.

Noen ofret alt...

Det er med ærbødighet vi nå hedrer de falne her på Ekeberg, og de andre ofrene for krig rundt om i verden som de representerer.

Sjømenns minne

Norge har alltid vært en sjøfartsnasjon, og vi kan takke kysten og havet for den nasjonen vi er i dag.

Havet har brakt oss enorme verdier gjennom hvalfangst, handel, fiske, olje og i riktig gamle dager plyndring.

Men det har også kostet.

Mange sjøfolk kom aldri hjem til familien.

Ulykker, storm eller krig har tatt mange liv.

Ved 2 verdenskrigs utbrudd befant om lag 24 000 Norske sjøfolk, deriblandt ca 200 kvinner seg fast på norske skip i utenriksfart og vil ikke kunne komme hjem på mange år.

De neste 5 år skal de leve med en overhengende fare for å bli torpedert eller bombet. De seilte over hele verden for å støtte krigsinnsatsen, men mest kjent ev vel Murmansk-konvoiene i NordAtlanteren, for å forsyne Sovjetunionen. Mange opplevde å «sitte med beina i vann» som de kalte det å bli torpedert, og 3200 norske sjøfolk kommer aldri hjem igjen.

De som kom hjem måtte leve med dette resten av livet. Post traumatisk stresslidelse, var ikke en diagnose den gangen. Mange slet med rus.

I fjor skulle de gjenlevende takkes med medalje, men det ble utsatt grunnet pandemien. På frigjørings og veterandagen 8 Mai i år fikk de den, de 16 gjenlevende.

Nasjonen Norge sviktet på mange måter disse sjøfolkene, og det satt langt inne å gi den dem den takken og æren de fortjente.

Sjøfartsbyen Sandefjord har ikke glemt,
vi minnes de tapte til havs, og det de gav oss.

Takk for alt.